

РЕКОМЕНДАЦІЇ

для практичних психологів закладів загальної середньої освіти «Педагогічна інтернатура: психологічний супровід молодого педагога»

Серед основних заходів педагогічної інтернатури є психологічний супровід інтерна, який має здійснювати практичний психолог закладу загальної середньої освіти.

Науково-методичну підтримку організації заходів педагогічної інтернатури можуть здійснювати Центри професійного розвитку педагогічних працівників. Завдання психолога Центру ПРПП – психологічна підтримка молодого педагога.

Психологічний супровід інтерна повинен будуватися на діагностично-прогностичній основі, з використанням розроблених анкет та діагностичних методик.

При визначенні змісту роботи практичного психолога враховується її випереджаючий характер. Вважається, що психолог повинен не тільки задовольняти навчальні потреби педагогів, а йти на крок раніше, випереджаючи їх. Тому, прогнозуючи зміст своєї роботи, психолог враховує результати вивчення запитів і потреб молодих вчителів та проблеми, з якими вони можуть зустрітися на практиці.

Найперше, психолог проводить діагностику утруднень молодих педагогів шляхом проведення індивідуальних бесід та анкетувань. Вивчаючи запити молодих спеціалістів, проводить індивідуальну консультаційну роботу. Широко використовує методи психологічної допомоги педагогам у вирішенні проблем психологічної саморегуляції та особистісного зростання. Пізніше проводить анкетування молодих спеціалістів з метою вивчення запитів молодих вчителів для поліпшення їх умов праці.

Загалом, розробляючи анкети та опитувальники для молодих педагогів, необхідно дослідити такі критерії їхньої професійної соціалізації:

- вивчення умов професійної діяльності;
- визначення ступеня задоволеності умовами праці в закладі освіти;
- вивчення умов їхнього емоційного комфорту в закладі освіти;
- оцінку адаптованості до нових умов праці та комунікативних відносин;
- визначення готовності до подальшої діяльності в закладі освіти;
- вивчення утруднень в роботі;
- вивчення інформаційних потреб та запитів щодо здійснення професійної педагогічної діяльності;
- визначення готовності до інноваційної діяльності та об'єму інновацій, які уже використовуються молодим педагогом;
- здійснення аналізу самоосвіти;
- самоаналіз діяльності та самооцінка молодого педагога тощо.

Подаємо приклад анкет, які можна провести з молодими педагогами на початку їхньої професійної діяльності з метою визначення утруднень та запитів, що допоможе ефективно спланувати з ними роботу.

У роботі з молодими педагогами можна використовувати **метод інтерв'ю**. При цьому варто характеризувати діяльність молодих учителів, не зосереджуючись на їхніх особистостях.

Орієнтовні питання:

1. Що приваблює Вас зараз у роботі?
2. Чи змінилося Ваше ставлення до професії педагога з того часу, як Ви почали працювати в закладі освіти?
3. Багато педагогів кажуть, що теперішні діти змінилися, причому не в кращий бік. Що Ви про це думаєте?
4. Яку думку про себе Ви б хотіли сформулювати в учнів? Чому?
5. Як Ви вважаєте, чи потрібні якісь спеціальні здібності та якості, щоб бути хорошим педагогом?
6. З яким настроєм Ви зазвичай ідете на роботу? Як Ви себе там почуваете найчастіше?
7. Як складаються Ваші стосунки з колегами?
8. Які професійно важливі якості педагога допомагають при входженні в освітню організацію?
9. Чи є серед Ваших колег такі, які стали для Вас справжніми наставниками?
10. Чому б Ви хотіли навчитися, щоб більш ефективно працювати?
11. Що Ви можете сказати про свої взаємини з адміністрацією?
12. Чи Ви здатні прийняти критику на свою адресу? Як Ви реагуєте на критичні зауваження своїх колег чи адміністрації?
13. Що Ви можете сказати про свої взаємини з батьками Ваших учнів?
14. Яким педагогом Ви бачите себе через 5, 10 років?

Інформативними у роботі з молодими педагогами є ряд методик, які пропонуємо використовувати в ході діагностичної роботи.

Діагностика рівня саморозвитку та професійно-педагогічної діяльності (автор Л. Бережнова).

Мета: визначити рівень прагнення до саморозвитку; самооцінку своїх якостей, що сприяють саморозвитку; оцінку можливостей реалізації себе в професійній діяльності (у даному випадку оцінка проєкту педагогічної підтримки як можливості самореалізації).

Інструкція: Оберіть свою відповідь на кожне з 18 запитань. Для цього потрібно обвести літери **а**, **б** або **в**.

1. На основі порівняльної самооцінки виберіть ту характеристику, яка Вам найбільше підходить.
 - а) цілеспрямований;

- б) працьовитий;
 - в) дисциплінований.
2. За що Вас цінують колеги?
- а) за відповідальність;
 - б) за вміння відстоювати свою позицію;
 - в) за ерудицію, за вміння бути цікавим співрозмовником.
3. Як Ви ставитеся до ідеї активного впровадження методу проєктів у педагогічну практику?
- а) думаю, що непродуктивне витрачання часу;
 - б) проблему я глибоко не осмислювала;
 - в) позитивно, візьму активну участь у реалізації цієї ідеї.
4. Що Вам найбільше заважає професійно самовдосконалюватися?
- а) брак часу;
 - б) відсутність необхідної літератури та умов;
 - в) брак сили волі й наполегливості.
5. У чому полягають особисто Ваші типові утруднення в організації проєктивно-технологічної діяльності?
- а) утруднення не аналізувала;
 - б) маючи великий досвід, утруднень не відчуваю;
 - в) точно не знаю.
6. На основі порівняльної самооцінки виберіть, яка характеристика Вам найбільш підходить?
- а) вимогливість;
 - б) наполегливість;
 - в) поблажливість.
7. На основі порівняльної самооцінки виберіть, яка характеристика Вам найбільше підходить.
- а) рішучість;
 - б) наполегливість;
 - в) допитливість.
8. Ваша позиція в реалізації проєктивної технології на практиці;
- а) генератор ідей;
 - б) критик;
 - в) організатор.
9. На основі порівняльної самооцінки виберіть, які риси у Вас розвинені найбільше?
- а) сила волі;
 - б) завзятість;
 - в) обов'язковість.
10. Що Ви найчастіше робите, коли у Вас є вільний час?
- а) займаюся улюбленою справою;
 - б) читаю;

- в) проводжу час із друзями.
11. Яка з наведених нижче сфер для Вас останнім часом становить пізнавальний інтерес?
- а) методичні знання;
б) теоретичні знання;
в) інноваційна педагогічна діяльність.
12. У чому Ви могли б себе максимально реалізувати?
- а) за межами педагогічної діяльності;
б) у професійній діяльності;
в) не знаю.
13. Яким Вас найчастіше вважають Ваші друзі?
- а) справедливим;
б) доброзичливим;
в) чуйним.
14. Який із трьох принципів Вам найближчий і якого Ви дотримуетесь найчастіше?
- а) жити треба так, щоб не шкодувати за безцінно прожиті роки;
б) у житті завжди є місце самовдосконаленню;
в) насолода життям у творчості.
15. Хто найбільше наближається до Вашого ідеалу?
- а) людина сильна духом і з міцною волею;
б) людина творча, яка багато знає і вміє;
в) людина незалежна й упевнена в собі.
16. Чи вдається Вам у професійному плані домогтися того, про що Ви мрієте?
- а) думаю, що так;
б) швидше за все, так;
в) як пощастить.
17. Що Вас найбільше приваблює в проєктній технології навчання?
- а) згуртованість учнів у пошуку нових ідей та рішень;
б) ще не знаю;
в) перспектива самореалізації та професійного зростання.
18. Уявіть себе дуже заможною людиною. Щоб Ви зробили насамперед?
- а) навколосвітню подорож;
б) відкрила б приватну школу та займалася улюбленою педагогічною справою;
в) поліпшила побутові умови, жила б для свого задоволення.

Ключ

Номер питання	Оціночні бали відповідей		
	а)	б)	в)
1.	3	2	1
2.	2	1	3
3.	1	2	3

4.	3	2	1
5.	2	3	1
6.	3	2	1
7.	2	3	1
8.	3	2	1
9.	2	3	1
10.	2	3	1
11.	1	2	3
12.	1	3	2
13.	3	2	1
14.	1	3	2
15.	1	3	2
16.	3	2	1
17.	2	1	3
18.	2	3	1

Інтерпретація результатів:

Таблиця 1. Рівень прагнення до саморозвитку

Сумарне число балів	Рівень прагнення до саморозвитку
18 – 24	Дуже низький
25 – 29	Низький
30 – 34	Нижче середнього
35 – 39	Середній
40 – 44	Вище середнього
45 – 49	Високий
50 – 54	Дуже високий

Таблиця 2. Самооцінка особистістю своїх якостей

Самооцінка особистістю своїх якостей, що сприяють саморозвитку, визначається за відповідями на запитання 1, 2, 6, 7, 9, 13.

Сумарне число балів	Самооцінка особистістю своїх якостей
18 – 17	Дуже висока
16 – 15	Завищена
14 – 11	Адекватна
10 – 8	Занижена
7	Низька
6	Дуже низька

Таблиця 3. Оцінка проєкту педагогічної підтримки

Оцінка проєкту педагогічної підтримки як можливості професійної самореалізації визначається за відповідями на запитання 3, 5, 8, 12, 17.

Сумарне число балів	Оцінка проєкту педагогічної підтримки
---------------------	---------------------------------------

15 – 14	Як можливість фахової самореалізації
13 – 11	Як необхідна і достатня умова для самореалізації
10 – 9	Швидше як перспектива для самореалізації
7 – 6	Невизначена оцінка; скоріше як неперспективна справа для самореалізації
5	Як негідна уваги справа в плані самореалізації

Опитувальник А. Реана «Мотивація успіху та страх невдачі».

Мета: дослідити наявність мотивації успіху чи страху невдач у молодих педагогів.

Інструкція:

На наведені нижче запитання необхідно відповісти «так» (+) чи «ні» (-). Відповідати на питання слід достатньо швидко, довго не замислюючись.

Текст опитувальника:

№ п/п	Запитання	Відповідь // так (+), ні (-)
1.	Включаючись у роботу, сподіваюся на успіх.	
2.	У діяльності активна.	
3.	Схильна до прояву ініціативи.	
4.	При виконанні відповідальних завдань прагну по можливості знайти причини відмовитися від них.	
5.	Часто вибираю крайнощі: або занижені легкі завдання, або нереально важкі.	
6.	При зустрічі з перешкодами, як правило, не відступаю, а шукаю способи їх подолання.	
7.	При чергуванні успіхів і невдач схильна до переоцінки своїх успіхів.	
8.	Продуктивність діяльності в основному залежить від моєї цілеспрямованості, а не від зовнішнього контролю.	
9.	При виконанні достатньо важких завдань в умовах обмеженого часу результативність моєї діяльності погіршується.	
10.	Я схильна проявляти наполегливість у досягненні мети.	
11.	Я схильна планувати своє майбутнє на достатньо віддалену перспективу.	
12.	Якщо ризикую, то з розумом, а не відчайдушно.	
13.	Я не дуже наполеглива у досягненні мети, особливо якщо відсутній зовнішній контроль.	
14.	Вважаю за краще ставити перед собою середні за складністю	

	або злегка завищені, проте досяжні цілі.	
15.	У разі невдачі при виконанні завдання його привабливість для мене знижується.	
16.	При чергуванні успіхів і невдач я більше схильна до переоцінки своїх невдач.	
17.	Вважаю за краще планувати своє майбутнє лише на найближчий час.	
18.	При роботі в умовах обмеженого часу результативність діяльності у мене поліпшується, навіть якщо завдання достатньо важке.	
19.	У разі невдачі я, як правило, не відмовляюся від поставленої мети.	
20.	Якщо я сама вибрала для себе завдання, то у разі невдачі його привабливість тільки зростає.	

Опрацювання та інтерпретація результатів:

1 бал отримують відповіді «так» на питання: 1, 2, 3, 6, 8, 10, 11, 12, 14, 16, 18, 19, 20;

1 бал отримують відповіді «ні» на питання: 4, 5, 7, 9, 13, 15, 17.

Підраховується загальна кількість балів.

Якщо досліджуваний набирає від **1 до 7 балів**, то діагностується **мотивація на невдачу (страх невдачі)**; від **14 до 20 балів** – **мотивація на успіх (надія на успіх)**.

Якщо кількість набраних балів у межах від 8 до 13, то слід вважати, що мотиваційний полюс не виражений. При цьому 8 – 9 балів ближче до страху невдачі, а 12 – 13 балів – до мотивації успіху.

Методика діагностики «перешкод» у встановленні емоційних контактів за В.В. Бойком.

Інструкція для учасників опитування:

Читайте твердження і відповідайте на них «Так» чи «Ні».

Текст опитувальника:

1. Зазвичай наприкінці робочого дня на моєму обличчі помітна втома.
2. Трапляється так, що при першому знайомстві емоції заважають мені справити більш сприятливе враження на партнерів (розгублююся, хвилююся, усамітнююсь, або, навпаки, багато розмовляю, перезбуджуюся, поведжуся неприродньо).
3. У спілкуванні мені часто бракує емоційності, виразності.
4. Мабуть, для оточуючих я занадто строга.

5. В принципі, я проти того, щоб зображувати чемність, якщо тобі цього не хочеться.
6. Я зазвичай вмію приховувати від партнерів спалахи емоцій.
7. Часто у спілкуванні з колегами я міркую про щось своє.
8. Бувають випадки, коли я хочу виразити партнеру емоційну підтримку (увагу, співчуття, співпереживання), але він цього не відчуває, не сприймає.
9. Найчастіше мої очі або вираз обличчя видають заклопотаність.
10. У діловому спілкуванні намагаюся **не** виявляти своїх симпатій до партнерів.
11. Всі мої неприємні переживання зазвичай видно на моєму обличчі.
12. Якщо я захоплююся розмовою, то міміка обличчя є занадто виразною, експресивною.
13. Мабуть, я дещо емоційно скута, стиснута.
14. Зазвичай я перебуваю у стані нервового напруження.
15. Зазвичай я відчуваю дискомфорт, коли доводиться обмінюватися рукостисканням в діловій обстановці.
16. Іноді близькі люди зупиняють мене: «Розслаб м'язи обличчя, не скривлюй губи, не зморщуй лоба».
17. Розмовляючи, я занадто жестикулюю.
18. Зазвичай у новій ситуації мені складно бути розкутою, природньою.
19. Мабуть, моє обличчя має сумний чи занепокоєний вигляд, хоча на душі спокійно.
20. Мені дещо важко дивитися в очі, спілкуючись з незнайомою людиною.
21. Якщо я захочу, то мені завжди вдається приховати свою ворожість до неприязної людини.
22. Мені часто буває чомусь весело без будь-якої причини.
23. Мені дуже просто зробити за своїм бажанням або на замовлення різні міміки обличчя: зобразити радість, сум, радощі, переляк, відчай тощо.
24. Мені говорили, що мій погляд важко витримати.
25. Мені щось заважає виражати теплоту, симпатію до людини, навіть якщо відчуваю це до неї.

Обробка та інтерпретація результатів:

«Перешкоди» у встановленні емоційних контактів	Номери питань				
	і відповіді за «ключем»				
Невміння управляти емоціями, дозувати їх	1+	6-	11+	16+	21-
Неадекватний прояв емоцій	2-	7+	12+	17+	22+
Негнучкість, нерозвиненість, невиразність емоцій	3+	8+	13+	18+	23-
Домінування негативних емоцій	4+	9+	14+	19+	24+
Небажання зблизитися з людьми на емоційній основі	5+	10+	15+	20+	25+

За кожний збіг з ключем нараховується 1 бал.

Сума набраних балів може коливатися в межах від 0 до 25. Чим більше балів, тим виразнішою є Ваша емоційна проблема у повсякденному спілкуванні. Однак не варто заспокоюватися, якщо Ви набрали замало балів (0 – 2). Це означає, що Ви могли бути не до кінця щирими або не цілком усвідомили свою поведінку збоку.

Якщо Ви набрали:

- **не більше 5 балів** – емоції зазвичай не заважають Вам спілкуватися з партнером;
- **6 - 8 балів** – у Вас є деякі емоційні проблеми в повсякденному спілкуванні;
- **9 - 12 балів** – свідчення того, що Ваші емоції «на кожний день» дещо ускладнюють взаємодію з партнером;
- **13 балів і більше** – емоції заважають Вам встановлювати контакти з людьми. Можливо, Ви піддаєтесь деяким дезорганізуючим реакціям чи станам.

Також зважте на те, чи немає конкретних «перешкод», які постійно виникають у Вас – це пункти, за якими Ви набрали 3 і більше балів.

Методика «Рівень соціальної підтримки».

Інструкція: для кожного твердження виберіть одну з букв:

№ з/п	Твердження	А повністю згоден	Б згоден	В сумніваюсь	Г не згоден	Д рішуче не згоден
1.	Іноді я відчуваю себе найсамотнішою у світі					
2.	Я турбуюся про майбутнє сьогоднішніх дітей					
3.	Друзі запрошують мене в гості не так часто, як мені хотілося б					
4.	Мета часто виправдовує засоби					
5.	Більшість людей рідко відчувають себе самотніми					
6.	Іноді у мене виникає відчуття, що інші люди використовують мене					
7.	Уявлення людей змінюються так швидко, що я не впевнена, чи можна взагалі на щось покладатися					
8.	Як і завжди, зараз справжніх					

	друзів знайти легко					
9.	Виховання дитини – це величезна відповідальність					
10.	Все відносно, і не існує якихось певних правил, за якими можна було б жити					
11.	Будь-яка людина завжди може знайти друзів, якщо вона товариська					
12.	Я часто міркую, в чому ж дійсно полягає сенс життя					
13.	Я нічого не можу зробити для запобігання великомасштабної війни					
14.	Світ, в якому ми живемо, в цілому дружний					
15.	Існує так багато рішень, які треба приймати, що іноді я зовсім розгублююсь					
16.	Єдина річ, в якій всі можуть бути впевненими сьогодні, – це те, що ніхто ні в чому не може бути впевненим					
17.	Зараз існує мало надійних зв'язків між людьми					
18.	Існує невеликий шанс для просування по службі, поки людині не пощастить					
19.	За такої великої кількості релігій, які існують зараз, ніхто дійсно не знає, в кого вірити					
20.	Ми сьогодні так жорстко скуті різноманітними нормами та правилами, що обмежені в своїх можливостях					
21.	Ми – лише гвинтики в механізмі під назвою «життя»					
22.	Люди за своєю природою товариські і готові допомогти					
23.	Майбутнє виглядає дуже похмурым					

24.	У мене не виходить навідувати друзів так часто, як мені хотілося б					
-----	--	--	--	--	--	--

Обробка та інтерпретація результатів.

Високі показники соціальної ізоляції вказують на низьку соціальну підтримку і навпаки. Нижче наведено 9 пунктів, що створюють субшкалу соціальної ізоляції та бали для них.

Питання	Перерахунок у бали
1.	А – 4, Б – 3, В – 2, Г – 1, Д – 0
3.	А – 4, Б – 3, В – 2, Г – 1, Д – 0
5.	А – 0, Б – 1, В – 2, Г – 3, Д – 4
8.	А – 0, Б – 1, В – 2, Г – 3, Д – 4
11.	А – 0, Б – 1, В – 2, Г – 3, Д – 4
14.	А – 0, Б – 1, В – 2, Г – 3, Д – 4
17.	А – 4, Б – 3, В – 2, Г – 1, Д – 0
22.	А – 0, Б – 1, В – 2, Г – 3, Д – 4
24.	А – 4, Б – 3, В – 2, Г – 1, Д – 0

Ваш загальний результат може варіюватися від 0 до 36 балів. Чим вищий Ваш показник, тим більш соціально ізольованим Ви себе вважаєте, тим менш ефективною Ви вважаєте соціальну підтримку, яку вам надають.

Серед групових видів роботи з молодими педагогами необхідно активно використовувати тренінги, семінари-практикуми, бо саме в ході участі у заходах такого формату молоді вчителі взаємодіють, навчаються, відкривають в собі нові можливості.

До плану роботи з молодими педагогами чи до Програми педагогічної інternатури пропонуємо включити такі інтерактивні заходи з неформальної освіти:

- Тренінг психологічного проєктування професійного становлення молодих педагогів.
- Діагностичний практикум з елементами тренінгу «Психологічні особливості входження педагогічних працівників в освітню організацію як чинника їхнього суб'єктивного благополуччя».
- Семінар-практикум «Розвиток емоційного інтелекту педагога».

Очікувані результати (мета) даних заходів охоплюють широкий аспект роботи з професійної та психологічної підтримки молодих педагогів.

Тренінг психологічного проєктування професійного становлення молодих педагогів:

Очікувані результати:

- створення психолого-педагогічних умов для особистісного і професійного розвитку молодих педагогів шляхом рефлексивного аналізу аспектів власного «Я» та власних можливостей;
- усвідомлення учасниками власних можливостей та обмежень у професійній діяльності;
- усвідомлення особливостей професійної діяльності;
- розвиток навичок внутрішнього мотивування;
- запуск процесів самопізнання;
- діагностика рівня прагнення до саморозвитку; самооцінки власних якостей, що сприяють саморозвитку; оцінки можливостей реалізації себе в професійній діяльності; наявності мотивації успіху чи страху невдач;
- сприяння груповій згуртованості шляхом використання активних методів взаємодії учасників тренінгу;
- розвиток навичок роботи в тренінговій групі.

Діагностичний практикум з елементами тренінгу «Психологічні особливості входження педагогічних працівників в освітню організацію як чинника їхнього суб'єктивного благополуччя»:

Очікувані результати:

- визначення психологічної сутності, показників, механізмів, засобів, методів забезпечення успішного входження педагогічних працівників в освітню організацію;
- розвиток у педагогічних працівників психологічної компетентності з питань їх успішного входження в освітню організацію як чинника їх суб'єктивного благополуччя.

Психологічний семінар-практикум для молодих педагогів «Розвиток емоційного інтелекту педагога»:

Очікувані результати:

- спрямування учасників тренінгової групи на досягнення осмисленої гнучкості в управлінні власними емоціями, розуміння емоцій інших людей, що дозволить усвідомлено, компетентно взаємодіяти з оточуючими;
- формування відповідальності за власні емоційні реакції, самоконтроль поведінки та готовність до управління власними емоціями в усталених та емоційно напружених життєвих ситуаціях;
- діагностування рівень емпатійних здібностей, рівень емоційного інтелекту;
- розвиток компетенції емоційної саморегуляції;
- навченість вербалізувати емоції та почуття;
- сприяння груповій згуртованості шляхом використання активних методів взаємодії учасників тренінгу;

- розвиток навичок роботи в тренінговій групі.

Практичний психолог закладу загальної середньої освіти здійснює психологічний супровід молодого педагога (інтерна) відповідно до професійного стандарту «Практичний психолог закладу освіти», затвердженого наказом Міністерства економіки України від 24.11.2020 № 2425 (Лист Міністерства освіти і науки України «Про затвердження професійного стандарту «Практичний психолог закладу освіти» від 30.11.2020 № 6/1427-20). Зокрема, дана робота закріплена у трудових функціях:

- А. Здійснення психологічної профілактики (психологічна профілактика з питань запобігання дезадаптації молодих педагогів) (професійні компетентності А1, А2, А3, А4).
- В. Здійснення психологічної діагностики (професійні компетентності В2, В3).
- Г. Надання психологічної допомоги за запитом та/або відповідно до виявленої потреби в такій допомозі (професійні компетентності Г1, Г2).
- Д. Співпраця з педагогічними працівниками щодо організації ефективної освітньої діяльності та співучасть у створенні, підтримці та розвитку психологічно безпечного освітнього середовища в закладі освіти (професійна компетентність Д2).